

різних видів мистецтва в умовах нової моделі позашкільного навчального закладу» – на базі Вінницького міського центру художньо-хореографічної освіти дітей та юнацтва «Барвінок» (2009–2015, науковий керівник О. А. Комаровська, науковий консультант Н. Є. Миропольська).

Вибірковий перелік праць із колективного доробку лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти Інституту проблем виховання НАПН України лише «пунктиром» презентує спектр наукових і методичних пошуків за останнє десятиліття. Навіть ці «лаконічні штрихи до портрета» засвідчують, що історія лабораторії віддзеркалює процеси становлення теорії та методики мистецької освіти й ширше – глибинні культурно-духовні трансформації в суспільстві, їх суперечливий вплив на формування особистості – творця життя цього самого суспільства.

1. Естетизація навчально-виховного процесу в основній школі засобами мистецтва : метод. посіб. / за ред. Н. Є. Миропольської, О. А. Комаровської. – Кіровоград : Імекс-ЛТД. - 2013. - 160 с.

2. Концепція художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах (автор Л. М. Масол) та Комплексна програма художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх і позашкільних закладах (авторський колектив), затверджені на спільному засіданні Президії НАПН України і Колегії МОН України (наказ 25.02.2004 N 151/11).

3. Мистецька освіта в Україні: Розвиток творчого потенціалу у ХХ столітті : аналітична доповідь укр., рос, англ. мовами : наук. вид. / Л. М. Масол, О. В. Базелюк, О. А. Комаровська, В. В. Рагозіна; за наук. ред. Л. М. Масол. – Київ : Аюра Букс, 2012. – 240 с.

4. Технології художньо-естетичного виховання учнів основної школи у позакласній роботі : монографія / О. А. Комаровська, Н. Є. Миропольська, І. В. Руденко, С. А. Ничкало, Л. О. Хлебникова, О. В. Базелюк; за ред. Н. Є. Миропольської, О. А. Комаровської. – Харків : Друкарня Мадрид, 2015. – 222 с.

5. Уроки художньо-естетичного циклу у школі : посіб. для вчителя / Миропольська Н. Є. [та ін.]. – Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2006;

6. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегративної мистецької освіти : посіб. для вчителя / Л. М. Масол, В. В. Рагозіна [та ін.]; за наук. ред. Л. М. Масол. – Київ : Педагогічна думка, 2010. – 232 с.;

7. Художня культура України : посіб. для вчителя / Л. М. Масол, С. А. Ничкало, О. А. Комаровська. – 2-ге вид. – Київ : КМГУ ім. Б. Грінченка, 2004. – 144 с.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2016 р.

УДК 37:7:373

Соломаха Світлана Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу змісту та організації педагогічної освіти Інституту педагогіки і психології професійної освіти НАПН України, м. Київ

ДОСВІД МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ШКОЛИ ОКСАНИ РУДНИЦЬКОЇ

У 1995 р. за ініціати́ви академіка І. А. Зязюна в Інституті педагогіки і психології професійної освіти АПН України була заснована лабораторія педагогіки і психології мистецької освіти, яку в 2007 р. реорганізовано у відділ педагогічної естетики та етики (сьогодні відділ змісту та організації педагогічної освіти) Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Її першим завідувачем стала Оксана Петрівна Рудницька – доктор педагогічних наук, професор, одна з фундаторів мистецької освіти в Україні, яка обґрунтувала методологічні, теоретичні основи мистецької педагогіки, виявила методичні засади викладання дисциплін художньо-естетичного циклу, окреслила пріоритетні напрями подальшого вдосконалення мистецької освіти, розкрила її взаємозв'язок з основами загальної педагогіки. У 2003 р. за навчальний посібник «Педагогіка: загальна та мистецька» вона була удостоєна [посмертно] Першої премії АПН України в номінації «За кращу науково-методичну роботу для вчителів, викладачів».

Унікальна наукова школа О. П. Рудницької отримала право на життя. З 2003 р. щорічно проводяться Міжнародні мистецько-педагогічні читання пам'яті професора О. П. Рудницької, у рамках яких організовується презентація кращих наукових, навчально-методичних праць із проблем мистецької й педагогічної освіти. За результатами читань виходять друком збірники ма-

теріалів: «Теоретичні та методичні засади неперервної мистецької освіти»; «Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей» (загалом XIII збірників).

Пріоритетними напрямами наукових досліджень лабораторії за керівництва О. П. Рудницької були: обґрунтування методологічних засад неперервної мистецької освіти; вивчення історичної ретроспективи мистецько-педагогічного досвіду; дослідження системи мистецької освіти зарубіжних країн; визначення закономірностей, принципів і методів формування цілісного художнього сприйняття, яке має велику питому вагу в розвитку культури особистості; виявлення механізмів ціннісно-смыслового осягнення змісту художнього твору в процесі спілкування з ним; розробка інноваційних інтерактивних методів і технологій підготовки фахівців мистецьких спеціалізацій, які покликані передавати наступним поколінням духовні цінності людства, впливати на процеси виховання особистості засобами мистецтва.

Ідеї О. П. Рудницької стосовно сутності, змісту, розвитку мистецької педагогіки, що спрямовує освітній процес на творчу діяльність, надає навчання межову предметність переживання духовного досвіду й значущість здійснення гармонійного розвитку особистості, палко підтримував академік І. А. Зязюн, який вважав, що суттєву роль у педагогіці відіграють естетичні начала, які пронизують усе життя людини, її працю,

побут, відносини з соціумом. І. А. Зязюн був переконаний у тому, що мистецтво, як величний витвір людського духу, впливає на людину різноманітно, різнобічно збагачує її духовний світ і удосконалює її діяльність. Воно сприяє формуванню творчих здібностей особи і зміцненню її моральних позицій. Тому необхідно не лише навчити кожну людину естетично-почуттєво сприймати красу художніх творів, а й реагувати на навколишній світ згідно з естетичними нормами й ідеалами. «Важливо не приймати особистість як об'єкт естетичного впливу в стані пасивності, а формувати особистісне активне начало для постійного і неперервного, позитивного естетичного самовиховання. Естетика й етика започатковують людську духовність. Завдяки їй процес освіти стає для кожної людини необхідним, бажаним і радісним. У радості людського буття найбільше виявляється свобода, бо радість – завжди добро, завжди краса, завжди творчість» [1, с. 11–12].

Виявивши подібність педагогічної дії до мистецтва, І. А. Зязюн стверджував, що «саме завдяки емоційному впливу педагогічної дії забезпечується такий її результат, що зближує її з мистецькою дією, як післядія. Чим сильніше твор мистецтва вразив особистість і вплинув на її свідомість та підсвідомість у процесі естетичного сприймання, тим більш сильною й тривалою буде його післядія» [1, с. 37–38].

Глибоко вивчивши зв'язок майстерності вчителя і актора, І. А. Зязюн розробив ґрунтовну технологію розвитку педагогічної майстерності вчителя засобами мистецтва театру; низку його публікацій присвячено вивченню теоретичних і практичних аспектів впливу мистецтва, театрального зокрема, на культурне становлення особистості та розвиток педагогічної майстерності педагога: «мистецтво як засіб творення особистості», «педагогіка як мистецтво», «театральне мистецтво у вимірах педагогіки», «педагогічна і акторська дія», «урок – театр одного актора» – ось неповний список наукових знахідок І. А. Зязюна щодо розвитку педагога-майстра, основою яких, безперечно, є глибинне розуміння Зязюном-філософом значення художнього

принципу побудови не тільки педагогічної дії, а й життя взагалі.

Ідеї І. А. Зязюна і О. П. Рудницької стали підґрунтям для подальшого розвитку наукових досліджень відділу педагогічної естетики та етики, зокрема: визначення фундаментальних естетичних і етичних засад розвитку педагогічної майстерності вчителя й викладача вищої школи з урахуванням емоційних законів впливу художнього образу на особистість; виявлення форм, методів і технологій художньо-естетичного розвитку світоглядної сфери особистості й творчого розвитку педагогів засобами мистецтва; вивчення психолого-педагогічних механізмів впливу мистецтва на трансформацію ціннісно-сміслові сфери педагогів – формування в них актуальних потреб, мотивів, особистісних сенсів, ціннісних орієнтацій, установок тощо відповідно до естетичного й морального ідеалів, з якими вони прагнуть ідентифікуватися; обґрунтування теоретичних та методичних засад розвитку педагогічної майстерності викладачів мистецьких дисциплін; виявлення шляхів розвитку педагогічного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів.

З 2011 р. співробітники відділу двічі на рік разом із колегами Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка видають фаховий збірник наукових праць «Естетика і етика педагогічної дії», в якому висвітлюють результати наукових досліджень з проблем філософії та психології педагогічної дії, естетичних і етичних засад педагогічної майстерності, теорії, історії та методики мистецької освіти, інноваційних технологій мистецької та педагогічної освіти, а також публікують інформацію про нові видання в галузі мистецької педагогіки та науково-педагогічні й мистецько-педагогічні заходи. Протягом 2002–2015 рр. захищено кандидатські й докторські дисертації (Вовк М. П., Гомеля Н. С., Грищенко Ю. В., Коновець С. В., Отич О. М., Сотська Г. І., Філіпчук Н. О., Флегонтова Н. М., Цвігун О. А.).

Філософські ідеї, концепції, теоретико-методичні розробки колективу дослідників лабораторії О. П. Рудницької втілились у таких основних працях:

Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька (навч. посіб., 2002); Исьянова Л. М. Феноменологическая диалектика – Искусство – Музыка: Уроки А. Ф. Лосева (монография, 1998); Основи викладання мистецьких дисциплін (колективний навч. посіб., [за заг. ред. О. П. Рудницької], 1998); Українське мистецтво у полікультурному просторі (колективний навч. посіб., [за заг. ред. О. П. Рудницької], 2000); Отич О. М. Мистецтво у змісті професійної підготовки майбутнього педагога професійного навчання (навч.-метод. посіб., 2005); Отич О. М. Мистецтво у розвитку індивідуальності педагога: історичний і методологічний аспекти (монографія, 2008); Отич О. М. Комплекс монографій з проблеми розвитку творчої індивідуальності педагога засобами мистецтва (2014); Отич О. М. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи (підручник, 2014); Флегонтова Н. М. Педагогічна організація культурного дозвілля школярів (навч.-метод. посібн., 2008); Флегонтова Н. М. Словник-довідник термінів педагогічного маркетингу (2008); Філіпчук Н. О. Розвиток особистісних якостей майбутніх музикантів-педагогів у вищих навчальних закладах Західної України (перша половина XX століття) (навч. посібн., 2011); Мистецтво у розвитку особистості (колективна монографія, 2005); Творчий розвиток особистості засобами мистецтва (колективний навч.-метод. посібн., 2011); Сучасна професійна підготовка вчителя до викладання мистецьких дисциплін у загальноосвітній школі: проблеми, пошуки, знахідки (колективна монографія, 2010); Учитель мистецьких дисциплін у дискурсі педагогічної майстерності (колективна монографія, 2013); Розвиток художньо-естетичного світогляду викладачів мистецьких дисциплін на основі інтегративного підходу (колективна монографія, 2014); Естетичні та етичні основи розвитку педагогічної майстерності викладачів вищих педагогічних навчальних закладів: бібліограф. покажчик (укл. Л. Н. Штома, 2013); Коновець С. В. Естетичні та етичні засади оптимізації професійної діяльності викладачів образотворчого мистецтва вищих навчальних закладів (посібн.,

2013); Соломаха С. О. Розвиток педагогічної майстерності викладачів музичного мистецтва та світової художньої культури (посібн., 2013); Вовк М. П. Міфо-символічні джерела прозової спадщини Василя Барки (монографія, 2010); Вовк М. П. Фольклористика у класичних університетах України: історико-педагогічний аспект (програма спецкурсу для магістрантів філологічних факультетів вищих навчальних закладів, 2013); Вовк М. П. Фольклористика у класичних університетах України (друга половина XIX – перше десятиліття XXI ст.): теорія і практика (монографія, 2013); Вовк М. П. Вивчення фольклористичної спадщини викладачів класичних університетів України (XIX–XX ст.) (метод. реком. до курсу «Усна народна творчість» для студентів філол. факультетів ун-тів, 2014); Вовк М. П. Фольклористика у класичних університетах України (XIX – початок XXI ст.) (словник термінів, 2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pedmaster.ucoz.ua/index/>; Сотська Г. І. Теоретичні і методичні засади формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва в педагогічних університетах (монографія, 2013); Сотська Г. І. Формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва в педагогічних університетах (навч.-метод. посіб., 2014); Кутова О. М. Естетичні основи педагогічної майстерності викладачів вищих педагогічних навчальних закладів (метод. реком., 2013).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. *Естетичні та етичні основи розвитку педагогічної майстерності викладачів вищих педагогічних навчальних закладів: бібліогр. покажч. / упоряд. Л. Н. Штома; наук. консультант і авт. вступ. ст. О. М. Отич ; наук. ред. І. А. Зязюн ; бібліогр. ред. Л. Н. Штома. – Кіровоград : «Імекс-ЛТД», 2013. – 150 с.*

REFERENCES

1. *Ziazun, I. A. (2013). Estetychni ta etychni osnovy rozvytku pedahohichnoi maisternosti vykladachiv vyshchykh pedahohichnykh navchatnykh zakladiv [The aesthetic and ethical foundations of the pedagogical skills of teachers of higher educational institutions]. Kirovohrad: «Imeks-LTD».*

Стаття надійшла до редакції 12.02.2016 р.

УДК 37:7

Завадська Тетяна Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, професор кафедри фортепіанного виконавства й художньої культури, заступник декана факультету мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, м. Київ

ФЛАГМАН ВІТЧИЗНЯНОЇ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

В Україні, як і в усьому світі, відбувається швидкий і бурхливий розвиток інформаційних технологій, змінюються певні усталені традиції в житті суспільства. Сучасні технології сприяють глобалізації процесів культури, пріоритетними стають синтетичні, технологічні види мистецтва – телебачення, кінематограф, масові музичні жанри. Деструктивна позиція багатьох електронних засобів інформації денационалізує культуру, орієнтує молодь на розважальність, стереотипність мислення, нівелює індивідуальність. Ось чому важливо знайти протидію цим негативним процесам, продумати шляхи збереження всього найкращого, чим багаті світова й вітчизняна художня культура.

Отже, головним завданням факультету мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова є підготовка високопрофесійних фахівців, майбутніх учителів музики й хореографії, здатних відповідати усім викликам сучасності.

Факультет мистецтв НПУ ім. М. П. Драгоманова – найстаріший навчальний заклад художньо-педагогічного профілю в Україні. Його історія бере початок у 1962 р., у 2012 р. факультет мистецтв відсвяткував свій 50-річний ювілей. Деканами факультету в різні роки були доцент О. Д. Кардаш та професор А. Г. Болгарський.

У 2003 р. на базі музично-педагогічного факультету було створено Інститут мистецтв, який очолив Герой України,

народний артист України, лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка, дійсний член НАПН України та Академії мистецтв України, професор А. Т. Авдієвський. Першим заступником директора інституту став заслужений працівник культури України, кандидат педагогічних наук, професор С. С. Горбенко.

У різні роки в інституті працювали видатні діячі культури та мистецтв: народні артисти України М. П. Мозговий, О. О. Гомон, С. В. Турчак, Д. М. Гнатюк. Серед випускників інституту багато керівників органів освіти, учених-педагогів, відомих артистів. Це М. М. Фоменко – заступник директора департаменту вищої освіти МОН України; І. М. Борко – народний артист України, соліст Національної опери; заслужена артистка України В. Іваненко та інші.

Кафедри інституту очолили славетні митці: А. Т. Авдієвський – Герой України, народний артист України; М. М. Вантух – Герой України, Генеральний директор – художній керівник Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені П. Вірського; відомі вчені та виконавці: О. П. Шолохова – доктор педагогічних наук, професор; О. В. Гурець – народний артист України, соліст Національної опери України, професор; К. А. Чеченя – заслужений діяч мистецтв України, професор.

Наш навчальний заклад має потужний професорсько-викладацький склад – питома вага викладачів вищої кваліфікації становить понад 60 %. Заняття зі студентами ведуть 17 докторів